

CONSIDERAȚII PRIVIND PERSONALITATEA ISTORICĂ A PREASFINȚITULUI GHERASIM CUÇOȘEL PUTNEANUL

Pr. Drd. Viorel-Ioan COZMEI
Facultatea de Istorie și Geografie din Suceava

Abstract

The communist period represents a difficult test for the Romanian Orthodox Church. Communists are trying to destroy the religious man and turn him into a strictly secularized one, loyal to the party and its ideals. Thus, the end of the monasticism is tried by Decree 410/1959. As a result of this measure, most of the monasteries are closed, and their monarchs removed from monasticism. Putna Monastery is among the few monastic residences that remain open, but with very few monks, and many needs. In 1962 Gherasim Cucoșel was elected abbot. He is the one who will restore the brilliance of the Putna Monastery, as Patriarch Iustin said. His work here will make him known to the world as His Holiness Gherasim Putneanul.

Keywords: Putna Monastery, Gherasim Cucoșel, abbot, communism, tourism.

„Mi-a plăcut istoria de mic copil
și niciodată n-am îndrăznit să cred că
voi ajunge să țin candela aprinsă
la mormântul Sfântului Voievod”¹.

Ioan Cucoșel s-a născut în anul 1924, pe data de 30 mai, în localitatea Râșca din județul Baia, de atunci, și a trecut la Domnul pe data de 6 decembrie 2004. În zilele noastre locul nașterii corespunde localității Bogdănești, din județul Suceava. Părinții săi, Constantin și Maria au avut cinci copii, patru fete și un băiat. La vârsta de trei ani rămâne orfan de tată. Copilăria sa este marcată de lipsuri, specifice timpului și locului, astfel încât, atunci când își descrie casa părintească, enumeră ca posesiuni: pentru dormit – un pat alcătuit din patru țărugi înfiți în pământ și o saltea confecționată din paie

¹Gherasim Cucoșel Putneanul, Constantin Hrehor, *Mierea din drumul pelinului – convorbiri după vecernie*, Colecția „IHTIS”, Editura GEEA, Botoșani, 2000, p. 44.

de ovăz, pături de cânepă sau lână, plapumă; pentru mâncat aveau masă, bancă, două scăunele, plită, un suport pentru vase, iar ca elemente decorative: o icoană, ștergare și o cuvertură pentru perete².

După absolvirea a șapte clase în Ciumulești, unde se mutase familia sa la scurt timp de la moartea tatălui său, în anul 1938 merge la Schitul Boureni pentru a învăța cântarea bisericească sub îndrumarea părintelui ierodiacon Vartolomeu Dolhan. Însă după doi ani, acesta este mutat la catedrala mitropolitană din Iași. Astfel că, în anul 1942, acesta se înscrie la Școala militară de telegrafiști, iar în anul 1943 este trimis pe front. În anul 1945, la cererea sa, este demobilizat pentru a se îngriji de familia sa care era sinistrată³. Tot în 1945 intră ca novice la Mănăstirea Neamț, iar în 1946 este călugărit, primind numele de Gherasim. În același an este hirotonit diacon. Anul 1949 îl găsește înmatriculat la Seminarul Monahal de la Neamț, pe care îl termină în 1952, fiind apoi hirotonit ieromonah. Un an mai târziu se înscrie la Institutul Teologic din București, pe care îl promovează cu teza de licență: *Catalogarea manuscriselor din mănăstirea Secu*, primind calificativul foarte bine.

Anul 1957 îl găsește egumen al Mănăstirii Neamț, unde dă dovadă de spirit organizatoric deosebit, motiv pentru care peste șaptesprezece ani este numit stareț al Mănăstirii Putna. În luna ianuarie Gherasim Putneanul este numit stareț. Începând cu data de 01 februarie 1962 este recunoscut, în această calitate, de către Mitropolie, pentru ca mai apoi, pe data de 5 februarie 1962 acesta să se prezinte la noul post. Actul a fost înregistrat de Departamentul Cultelor prin împuternicitul Reg. Iași cu Decizia nr. 4/1962⁴.

Fără să fie întrebat, egumenul Mănăstirii Neamț, este ales și trimis stareț al Mănăstirii Putna: „Loc de legendă pentru că, învăluind un adevăr, determină pe orice român să se apropie cu un sentiment al revelației, care se trăia în plenitudinea admirației și așteptării. Admirație, pentru cel ce dăduse podoabă artistică Putnei și așteptare, de vreme ce românul venea pentru un sfat la Putna, la voievod, precum odinioară acesta se dusese la Sfântul Daniil Sihastrul. Și, astfel, se trece de la legendă la istorie”⁵.

² *Ibidem*, pp. 11-20.

³ *Ibidem*, pp. 20-23.

⁴ Arhiva Mănăstirii Putna (de aici AMP), Dosar nr. 1/1962, f. 2.

⁵ Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1988, p. 5.

Alegerea aceasta s-a făcut într-o perioadă deosebit de dificilă, atât pentru monahism, cât și pentru Biserica Ortodoxă Română. Decretul 410/1959, prin care viețuitorii din mănăstiri, fără studii teologice și cu vârsta de până în 50 de ani erau forțați să părăsească mănăstirile a avut consecințe dezastruoase: „De exemplu, în ceea ce privește regiunea Suceava (județele Suceava și Botoșani), dacă la 4 martie 1959 existau în mănăstirile și schiturile ortodoxe de aici circa 718 călugări și maici, la 27 iunie 1961 aici se mai aflau, legal, 75 de viețuitori. Din cele 19 mănăstiri și schituri mai sunt deschise 3, iar 4 funcționează ca monumente istorice, îngrijite de câțiva călugări. Cel care a condus aplicarea decretului a fost și inițiatorul lui, Alexandru Drăghici. Același om, care în calitatea de ministru de interne între 1952 și 1965, este direct responsabil pentru sutele de mii de arestări din anii '50, pentru Reeducarea de la Pitești și celelalte crime împotriva poporului român din acei ani”⁶.

Stareții Mănăstirii Putna erau schimbați într-un ritm ce a creat instabilitate. Astfel, s-au succedat: Paisie Prelipceanu (01.07.1941 – 01.08.1947), Neonil Reabco (01.08.1947 – 01.05.1948), Atanasie Prelipceanu (01.05.1948 – 15.08.1949)⁷, Corneliu Georgescu (01.08.1949 – 28.01.1950), Justinian Crețu (28.01.1950 – 06.03.1951), Antonie Ruja (06.03.1951 – 01.09.1952), Demostene Tebeica (01.09.1952 – 01.06.1956), Dosoftei Muraru (01.06.1956 – 23.10.1957), Calinic Lupu (03.11.1957 – 17.09.1958), Pimen Zainea (17.09.1958 – 01.06.1961), Efreim Chișcaru (01.06.1961 – 01.02.1962). Astfel că, venirea lui Gherasim Cucoșel (01.02.1962 – 02.07.1977), a fost un factor de echilibru și prosperitate⁸ sau după cum afirma Patriarhul Iustin despre Gherasim: „Putna te-a ridicat pe tine și tu ai ridicat Putna la valoarea de altădată. Duhul lui Ștefan te-a chemat și trebuia să dai ascultare”⁹.

⁶ Monah Alexie Cojocar, Ieromonah Dosoftei Dijmărescu, *În regimul comunist 1945-1989*, în „Sfânta Mănăstire Putna”, Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare”, Editura Mitropolit Iacov Putneanul, Mănăstirea Putna, 2010, p. 88.

⁷ Ierodiacon Teofilact Ciobîcă, *Contribuții la istoria Mănăstirii Putna, egumenii*, în „Mitropolia Moldovei și Bucovinei”, anul LXVIII (1992), nr. 8-10 (august-ocombrie), p. 132.

⁸ *Ibidem*, pp.132-144.

⁹ Gherasim Cucoșel Putneanul, Constantin Hrehor, *op. cit.*, p. 76.

Pe data de 07 februarie 1962, exarhul mănăstirilor, ieromonahul Adrian Hrițcu, delegatul Mitropoliei Moldovei și Sucevei¹⁰, potrivit ordinului chiriarhal¹¹, întocmește procesul verbal de predare-primire între fostul stareț Efrem Chișcaru și noul stareț Gherasim Cucoșel. Personalul Mănăstirii Putna era alcătuită din: Cucoșel Gherasim (născut în anul 1924), Unciuleac Iachint (1924), Iordache Vitalie (1923), Tîrnoveanu Eufrosina (1905), Gîda Zenaida (1913), Rotaru Miron – pensionar (1892), Blaga Serapion – pensionar (1894), Hrițcu Luca (1896), Hermaliuc Pavel (1902), Ionescu Ioan – infirm (1913)¹². Dintre aceștia preoți slujitori erau Unciuleac Iachint, Iordache Vitalie, Rotaru Miron și Blaga Serapion care nu mai slujea¹³. În anexele mănăstirii locuia o familie de bătrâni din Crasna¹⁴, iar paznicul așezământului, Calistru Macriniuc de 76 de ani va deceda în luna septembrie a aceluiași an.

În ceea ce privește bugetul, a preluat suma de 1260 de lei¹⁵, aflată în gestiune în momentul când a devenit stareț. Cu toate acestea, cheltuielile preconizate erau cu mult mai mari. De exemplu, gardul ce împrejmua terenul mănăstirii era distrus pe o suprafață de 300 de metri. Acesta va fi reparat în aprilie-mai, ocazie cu care, noul stareț se îngrijește și de un schimb de teren, care are ca rezultat final amenajarea armonioasă a zonei¹⁶. Aprovizionarea cu alimente se făcea dificil, după cum remarcăm din următoarea adresă:

**„Către SFATUL POPULAR RAIONAL RĂDĂUȚI
SECȚIA COMERCIALĂ.**

Cu respect vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se repartizeze o cantitate de pâine pentru viețuitorii Mănăstirii Putna, în număr de 12, pe luna august 1962, de la centru Putna. De asemenea, și pentru delegațiile ce ne vizitează, cărora li se servește masa sau gustări.

Mulțumindu-vă, primiți vă rugăm respectul nostru,
Starețul Sfintei Mănăstiri Putna, ierom. Gherasim”¹⁷

¹⁰ AMP, *op. cit.*, f. 4.

¹¹ *Ibidem*, f. 5.

¹² *Ibidem*, f. 14.

¹³ Gherasim Cucoșel Putneanul, Constantin Hrehor, *op.cit.*, p. 46.

¹⁴ *Ibidem*, p. 47.

¹⁵ *Ibidem*, p. 46.

¹⁶ AMP, *op. cit.*, f. 68.

¹⁷ *Ibidem*, f. 26.

Cu alte cuvinte, raționalizarea alimentelor impusă de regimul comunist era destul de pronunțată, iar pâinea trebuia împărțită, astfel încât, să ajungă și pentru mesele de protocol, cu toate că era destul de puțină.

Cu altă ocazie starețul Gherasim cere sprijinul Mitropolitului Iustin pentru a cumpăra câteva zeci de oi. Astfel, producerea internă a brânzei, înlocuia achiziționarea ei. Acest aliment era necesar, atât pentru consumul viețuitorilor mănăstirii, cât și pentru mesele de protocol, dar și pentru a avea lână, din care să confecționeze saltele pentru camerele de oaspeți¹⁸. Cele două vaci pe care le dețineau, nu produceau suficient lapte pentru necesarul mănăstirii, astfel încât, starețul înaintează o cerere de achiziție pentru suplimentarea numărului acestora.

O altă problemă o constituia lipsa apei potabile. Impunându-se captarea unui izvor aflat la 200 de metri în amonte de mănăstire, dar și construirea unui bazin colector împreună cu rețeaua aferentă: „[...] În Mănăstirea Putna, până în prezent, n-a fost instalație de apă, ci s-au folosit două fântâni, care până anul trecut au avut un debit de apă corespunzător nevoilor. În momentul de față fântânile au secat și apa pentru nevoile Mănăstirii se aduce cu sacaua din pârâul apropiat. Pentru a se asigura alimentarea gospodăriei cu apă este de neapărată nevoie a capta un izvor cu un debit destul de abundent, care se află în partea de nord a Mănăstirii la distanța de 200 metri. Deci, ar fi nevoie de un bazin și canalizarea propriuzisă până la Mănăstire, apa vine prin cădere, nemaifiind nevoie de forță motrică [...]”¹⁹.

Cerință reiterată și de căpitanul Gheorghe Obreja, șeful inspecției S.P.I. Rădăuți, cu ocazia inspecției pentru prevenirea incendiilor din iunie 1962 efectuată la mănăstire, încheindu-se în acest sens un proces-verbal în care s-a formulat imperativul montării unui număr suficient de hidranți, cât și asigurarea unui debit de apă suficient pentru stingerea unui eventual incendiu²⁰. Lucrare destul de costisitoare, estimată la suma de 27.500 de lei²¹.

¹⁸ *Ibidem*, f. 42.

¹⁹ *Ibidem*, f. 110.

²⁰ *Ibidem*, f. 114.

²¹ *Ibidem*, f. 138. „Memoriu. La mănăstirea Putna din Raionul Rădăuți, regiunea Suceava, monument istoric, se găsesc numai două fântâni cu o adâncime de circa 15 metri pentru aprovizionarea gospodăriei cu apă. De câțiva ani fântânile nu

În ceea ce privește muzeul, s-a descoperit infestarea acestuia în câteva locuri cu o ciupercă, care potrivit buletinului de analiză nr. 24/16.04.1962 al Laboratorului de Fitopatologie, poartă numele de *Merulius lacrymans*²². Pentru aceasta au venit la mănăstire Directorul DMI Bilciureascu și Corina Nicolescu de la Direcția Muzeelor, care au hotărât mutarea exponatelor pe durata reparațiilor ce se impuneau datorită infestării. Locul pentru depozitarea exponatelor a fost sugerat a fi Turnul Tezaurului, care la rândul lui trebuia amenajat pentru depozitarea acestora în condiții optime²³.

Ca o radiografie a situației, Gherasim Putneanul concluziona: „Așa arătau majoritatea mănăstirilor. Atunci nu îndrăznea nimeni să vină la mănăstire din oficialitățile locale. Doar medicul ne-a vizitat, din obligație, să vadă dacă mai trăim”²⁴. Cu altă ocazie afirma că anterior anului 1964 străinii care vizitau mănăstirea aveau recomandarea Patriarhiei sau a Departamentului Cultelor și o făceau individual. După anul 1964, această situație se va schimba. Existența aeroportului Salcea, din județul Suceava a favorizat și stimulat acest turism de nișă, în perioada comunistă. După inspectarea condițiilor de cazare, avizate de Emil Botnăraș, începând cu data de 6 iunie ONT-ul a început să aducă grupuri de străini din Occident, astfel încât, s-a ajuns la performanța de a găzdui grupuri de 36 de turiști străini, de trei ori pe săptămână. Condițiile de cazare, însă, nu erau dintre cele mai bune. O parte din dotările camerelor erau împrumutate de la Hotelul Suceava. Iluminatul era asigurat de lămpi, întrucât, curentul electric lipsea, ca și apa curentă. În ceea ce privește grupurile sanitare, acestea erau din lemn, comune pentru

mai au debitul corespunzător și în vreme de secetă seacă cu desăvârșire, iar acum pentru uzul zilnic apa se aduce cu sacaua din pârâul Putnișoara. Conform procesului verbal încheiat de delegatul Grupului P.C.I. Suceava (anexat) este absolut necesară captarea unor izvoare ce se găsesc la o distanță de circa 110 m. față de mănăstire și la o înălțime de circa 25 metri. Menționăm că făcându-se debitul de apă a rezultat cantitatea de 9.000 litri apă captată în timp de 24 ore. De asemenea, conform buletinului de analiza apei rezultatul este pozitiv. Devizul alăturat privind lucrările de captare a izvoarelor de apă ajunge la valoare de lei 27.500, sumă care va fi suportată de către mănăstire și eventuale donații care se vor adăuga ulterior. Devizul a fost alcătuit conform catalogului de prețuri nr. 1199/1958 M.C.M.C. – întocmit de Starețul Mănăstirii Putna, Ierom. Gherasim Cucoșel”.

²² *Ibidem*, f. 213.

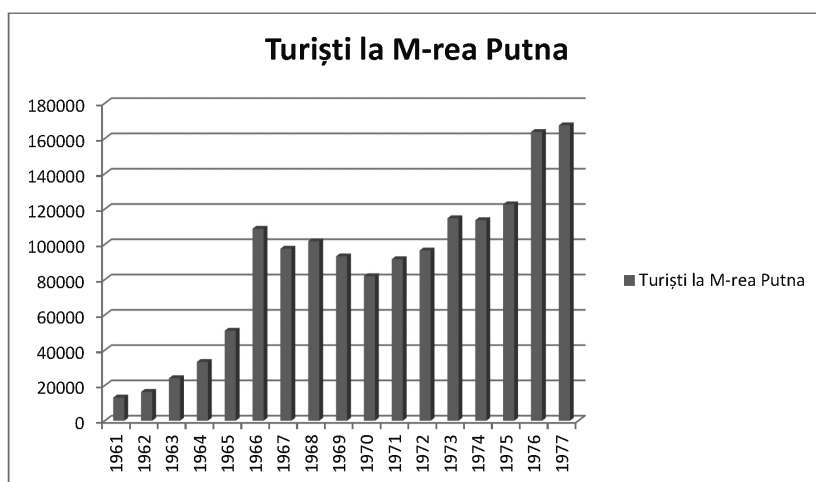
²³ *Ibidem*, f. 280.

²⁴ Gherasim Cucoșel Putneanul, Constantin Hrehor, *op. cit.*, p. 47.

un palier întreg, iar paturile de lemn erau dotate cu saltele umplute cu paie²⁵.

Din punct de vedere statistic, în anul 1961, au vizitat muzeul și mănăstirea un număr de 13.126 de turiști²⁶. Acest an este luat ca reper, având în vedere că începând din anul 1962 este numit stareț Gherasim Cuceșel.

Pentru o analiză vizuală sugestivă, am întocmit următorul grafic, unde în partea stângă avem numărul turiștilor, pe verticală, iar în partea de jos, pe orizontală, anii în care aceștia au vizitat Mănăstirea Putna.

În anul 1962, au vizitat mănăstirea și muzeul acesteia 16.340 de persoane²⁷, în anul 1963 au fost 24.096²⁸ de turiști, în anul 1964, au fost 33.297 de turiști²⁹, în anul 1965 au fost 51.021³⁰ de turiști, în anul 1966 au fost 108.838³¹ de turiști, în anul 1967 au fost 97.503³²

²⁵ *Ibidem*, pp. 48-49.

²⁶ AMP, *op. cit.*, f. 185.

²⁷ *Ibidem*, f. 292 bis.

²⁸ *Idem*, Dosar 1/1963, f. 210.

²⁹ *Idem*, Dosar 1/1964, f. 308.

³⁰ *Idem*, Dosar 1/1972, f. 121.

³¹ *Idem*, Dosar 1/1966, f. 442.

³² *Idem*, Dosar 1/1968, f. 285.

de turiști, în anul 1968 au fost 101.776³³ de turiști, în anul 1969 au fost 93.177³⁴ de turiști, în anul 1970 au fost 81.934³⁵ de turiști, în anul 1971 au fost 91.571³⁶ de turiști, în anul 1972 au fost 96.522³⁷ de turiști, în anul 1973 au fost 114.804³⁸ de turiști, în anul 1974 au fost 113.670³⁹ de turiști, în anul 1975 au fost 122.670⁴⁰ de turiști, în anul 1976 au fost 163.700⁴¹ de turiști, în anul 1977 au fost 167.432⁴² de turiști.

Se poate observa cu ușurință diferența între numărul turiștilor din anul în care acesta a venit la stăreție, respectiv 1962, și anul precedent, apoi creșterea constantă a numărului acestora. Motivele care au determinat această creștere au fost interesul deosebit al starețului Gherasim de a repune în valoare acest Ierusalim românesc.

Vrednicul de pomenire, starețul Gherasim, a renovat Mănăstirea în totalitate, a reorganizat-o într-un mod estetic, a mutat gospodăria în spatele acesteia pentru a nu deranja turiștii, a făcut schimburi de teren cu autoritatea centrală de la Putna, pentru a delimita funcțional și estetic mănăstirea de satul Putna, a asigurat apă curentă captând un izvor din amonte, a asigurat condiții de cazare decente, mese și gustări pentru vizitatori, s-a îngrijit ca ghizii să frecventeze cursuri de pregătire profesională în domeniul lor de activitate, inclusiv de învățare de limbi străine, astfel încât, să se facă înțeleși și vizitatorilor din alte țări.

Potrivit indicațiilor sale, și implicarea ghizilor, prezentarea Mănăstirii și a muzeului, era o adevărată lecție de istorie și patriotism. Astfel că, Mănăstirea Putna a devenit cunoscută ca fiind locul în care se spunea adevărul, într-o perioadă în care majoritatea păstra tăcerea, de frica regimului opresiv. Însuși Gherasim aprecia devotamentul practicării ascultării de ghid a părintelui Iachint Unciuleac, astfel: „Expunea istoria Putnei și a obiectelor rămase din

³³ *Idem*, Dosar 1/1969, f. 102.

³⁴ *Ibidem*, f. 246.

³⁵ *Idem*, Dosar 1/1971, f. 116.

³⁶ *Ibidem*, f. 285.

³⁷ *Idem*, Dosar 1/1973, f. 77.

³⁸ *Ibidem*, f. 311.

³⁹ *Idem*, Dosar 1/1974, f. 331.

⁴⁰ *Idem*, Dosar 1/1975, f. 152.

⁴¹ *Idem*, Dosar 1/1976, f. 261.

⁴² *Idem*, Dosar 1/1977, f. 303.

vremea ctitorului cu atâta patriotism, încât turiștii plecau acasă cu cele mai durabile lecții despre istoria neamului, dar și cu sufletul deschis spre Dumnezeu, chiar dacă, în școală, elevilor și studenților li se preda ateismul⁴³.

Despre rolul monahismului în timpul comunismului zicea: „[...] monahismul românesc, în timpul regimului totalitar a fost dur persecutat, pentru că monahismul a păstrat limba, credința și tradiția românească din moși strămoși⁴⁴. Pe Starețul Gherasim „[...] izbânzile și bucuriile nu l-au semețit, necazurile, greutățile și mâhnirile nu l-au abătut de la calea sa, ci permanent, pe unde a trecut, nu s-a făcut stăpân, ci a rămas aceeași inimă caldă, deschisă și iubitoare⁴⁵. Acesta credea că: „Este foarte interesant să știi ce înseamnă să asculți de cineva și să știi cum să poruncești altuia cum să facă⁴⁶.

Un om smerit, ascultător, care se impunea prin blândețe și care a modelat suflete cu delicatețe paternă. Un adevărat monah, care pentru vrednicia sa a fost hirotonit Episcop Vicar la Arad, Buzău și în cele din urmă la Suceava. Cel ce va rămâne permanent în inimile celor care l-au cunoscut ca bunicul de la Bogdana.

⁴³ Gherasim Cucoșel Putneanul, Constantin Hrehor, *Iarba din roata amurgului: alte convorbiri de seară*, Editura GEEA, Botoșani, 2001, p. 108.

⁴⁴ *Idem*, *Tămâie și exil: dialoguri despre pribegia fraților*, Editura GEEA, Botoșani, 2003, p. 28.

⁴⁵ P.S. Gherasim Putneanul, *Cuvinte și tâlcuiri arhieresti*, Grupul editorial Mușatinii Bucovina Viitoare, Suceava, 1999, p. 158.

⁴⁶ *Idem*, *Tihna însemnărilor*, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2004, p. 106.